

**Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor
Partes Distributæ Pars ...**

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Quæst. III. De Accusatore & Testibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

injustitia, non licet religioso appellare, neque aliàs debet ei deferri: uti nec nisi manifesta sit suspicio de injustitia Prælati, potest is recusari. De cetero inspicendæ sunt Constitutiones & consuetudines probatæ Religionum.

Q U Æ S T I O III.

De Accusatore & Testibus.

35.
Quid ac-
cusat.

An exigat
inscrip-
tionem.

Quid de
pœna talio-
nis.

ACCUSATIO secundum jura est criminis alicujus apud judicem competentem, vindictæ publicæ causa, legitime facta delatio, interveniente inscrip-tione. Inscrip-tio tamen, quæ acculator se obligat ad pœnam talionis, uti & ipsa pœna talionis olim stricta, etiam per legem veterem, hodie passim à foro saltem sæculari, recessit. Unde receptum est, ut accusatio fiat verbaliter, modo Notarius statim eam scribat. Usus quoque (qui diversis locis variat, citæ attendendus) pœnâ minori mulctat accusatores in probatione deficientem. Quamquam rationabile sit, ut talio reddatur deprehensio calumniari, etiam in causa criminali. Aliàs rigor æquus talionis sua habet incommoda: nam rari reperirentur, qui onus probandi cum tali periculo assumerent, sicque delicta manerent impunita.

36.
Denun-
tationem E-
vangelicam
qui debent
precedere
privata mo-
nitione.

Variè autem loquuntur Doctores, apud & qualiter accusationem debeat præcedere monitio secreta. In primis denuntiationem Evangelicam certum est debere præcedere monitionem privatam, si cum fructu possit seu speretur adhiberi. Immo secus faciens injustitiam committeret: cum enim crimen occultum est, absque causa istud detegens peccat contra justitiam, peccato videlicet detractionis; cum alter jus habeat adhuc ad famam, ne sine causa per exultationem criminis tollatur. Nulla autem causa subest denunciandi evangelicæ, adeoque cum detractio famæ, si absque eo privatam putetur emendandus; cum emendatio, quæ est unicus illius finis, ex privata monitione secutura sit, atque adeo denunciatio frustra & sine causa adhibenda.

37.
An accusa-
tionem ipsam
precedere
debeat ex
vigore ju-
ris.

At verò accusationi (idem est de denuntiatione judiciali) cum pro fine habeat punitionem criminis, & exemplum aliorum ut tægeantur, secundum plerumque non debet monitio privata ex justitia præmitti: finis enim istius non obtinetur, nec cessat per monitionem privatam, etsi per illam delinquens putetur emendandus. Tunc igitur propter bonum publicum concessa est accusatio, vel saltem judicialis denuntiatione, ut crimina in exemplum aliorum puniantur, sicque alii à malefaciendo absterreantur. Confirmatur: quia fiscus seu syndicus potest ea de causa id facere, immo in suum officium

peccaret, si morderet; ergo etiam possunt privati, saltem absque injuria: quia jura loquuntur generaliter. Deinde præceptum naturale monitionem privatam, si esset, non minus ligaret officarios. Accedit praxis, cum passim id fiat absque scrupulo injustitiæ. Denique favet textus c. *Qualiter & quando 24. de accusat.* ubi Innocentius cum Concilio generali statuens generaliter modum & ordinem procedendi, ait: *Sicut accusationem legitima debet precedere inscrip-tio, sic & denuntiationem charitativa monitio, & inquisitionem clamorosa insinuatio prævenire.* Neque verisimile est Pontificem cum Concilio generali solum loqui, sed eo quod forum causarum postulet, sed etiam respicere ad conscientiam.

Communior nihilominus doctrina tradit accusantem vel judicialiter denuntiantem peccare contra charitatem quando crimen est occultum neque specialiter vergit in publicum detrimentum, ac reus privatis monitionibus est emendandus; conformiter ad illud principium: *Quod tibi non vis fieri alteri ne feceris.* Quamvis & hoc Varii non sine fundamento negent, attentis iis, quæ allegantur ad probandum, quod non sit contra justitiam. Sanè qui non anxiantur tanquam ager, hic contra justitiam; neque etiam anxiantur de obligatione charitatis. Fiscalis quoque id absolute facit licite, ergo & alii. Denique si ratio boni communis sit tam notabilis, ut ob eam censetur concessa cuilibet potestas citra injuriam accusandi ob vindictam & exemplum, erit quoque sufficiens, ut id concessum sit fieri contra charitatem: aut sanè si non nisi contra charitatem, non succerit quoque ad tollendam injustitiam. Ob postremam tamen instanciam Varii censent consequenter etiam peccari tali casu contra justitiam.

Petes I. An teneatur interdum quis alterum accusare, aut saltem denunciare? Resp. *Quando* Aff. quando crimen cedit in grave detrimentum spirituale vel temporale reipublicæ, quælibet enim pars tenetur de consensu totius, adeoque ad avertendum malum reipublicæ impendens. E contra si crimen non cedit in detrimentum boni communis, nec sufficienter probari possit, non tenetur, immo nec potest accusare: quia inde tantum sequitur infamia proximi.

Petes II. An accusator teneatur interdum aut possit desistere ab accusatione incepta? Resp. Teneri desistere primo, si adverterit se errasse in persona. Secundo, si res inceperit esse dubia, & dubium perseveret etiam post diligentem inquisitionem. Tertio, si videat se probare non posse: in his enim casibus pergere in accusatione est calumniari. Potest autem etiam non teneatur desistere, primo, si judex accusationem nolit admittere aut si admittam rescindat; quod potest judex facere, quando

quando videt libellum accusationis habere aliquem defectum substantialem, vel si persona accusata non possit sine magna reipublicae perturbatione puniri, vel si sit valde necessaria reipublicae. Secundò in causa privata potest accusator ordinariè desistere ab accusatione sive per gratiam, sive per transactionem, maxime auctoritate iudicis.

41. Quando testis tenetur testari.

Testis tenetur iudice praecipiente testimonium ferre. Primò, si auctor laboret infamià delicti. Secundò, si ab eo dependeat grave damnum reipublicae, cui alter obviari non potest. Tertio, si similiter imminet notabile nocumentum privato. Et in his tribus casibus iudex potest praecipere testibus sub excommunicationis poena. Quarto, si delictum est semiplenè probatum: quando enim delictum coepit esse publicum, debet quis praecipiente iudice testari, sicut quando auctor laborat infamià delicti. Quintò, si procedatur via accusationis, & delictum plenè probari possit, testis citatus tenetur testari, aliàs enim nemo auderet accusare.

42. Quando testis tenetur non testari.

E contra verò non tenetur quis testari, etiam iudice praecipiente, primò, si crimen est notum ex confessione: tunc enim potius integrum regnum debet permitti perire, ut habet communis & certa doctrina. Secundò, si secretò & consilii causa est alicui patefactum delictum tamquam confessario, advocato, medico, vel obstetrici; & hoc verum est, etsi de auctore esset infamia, vel semiplena probatio, modò non vergat in notabile detrimentum reipublicae vel proximi; tunc enim teneretur quis testari, nisi iurasset se non dicturum: quia iuramentum promissorium cadens in detrimentum iniustum tertii non ligat. Tertio, si auctor non laboret infamià, nec timeatur damnum in futuro, non teneris denuntiare, nec testari contra eum, quando proceditur per inquisitionem; etiamsi tu cum duobus vel tribus testibus scias. Quarto, quando proceditur via accusationis, si res probari non possit; poterit tamen eo casu testari, si vult, & efficiet semiplenam probationem, poteritque iudex ex officio procedere contra reum, cum subjiendo quaestionibus. Quintò, non tenetur quis testari contra eum, qui iustè occultat compersionem est usus: quia praecipuum superius procedit ex praesumptione alicujus iniustitiae. Sextò, non tenetur quis testari, quando ex eo merito metuit sibi aut suis notabile damnum, nisi bonum publicum id necessariò postulet. Septimò, si novi ab hominibus non fide dignis: immo tunc non possum eos nominare, à quibus audivi, quia nominando exponerem accusatum periculo infamiæ, vel etiam punitionis, si iudex ignoret fidem eorum esse suspectam.

duo testes fide digni, & omni exceptione maiores ex *L. Unum numerus 12. ff. de testibus*. Est communis Theologorum & Jurisperitorum. Estque ad receptum iure Gentium. Ratio est: quia unus facile corrumpetur, duos autem subvertere, & efficere, ut consequenter loquantur, difficile est. Duo tamen non videntur requiri iurata. Unde de reipublica potest prudenter concedere Principi iusto potestatem condemnandi reum ex privata sententia cum uno teste, vel etiam sine ullo teste, & fortè Princeps habet eam potestatem in certis casibus. Est tamen juris naturae, ut nemo condemnetur ante plenam certitudinem de crimine: unde reipublica non potest dare potestatem condemnandi ex dicto unius, nisi forte esset summæ auctoritatis & fidei.

Quot testes requirantur, & sufficiant in criminalibus.

An duo requirantur iure naturae.

In quibusdam tamen casibus possent iure positivo plures testes exigi. Prout iure Canonico c. *Praesul. 2. q. 5.* ad condemnationem clerici requiruntur septem testes, Diaconi Cardinalis viginti septem, Praebiteri Cardinalis quadraginta quatuor, Episcopi Cardinalis sive non Cardinalis septuaginta duo: tum quia ipsi saepe sunt in magna invidia: tum quia ex eorum condemnatione multum minuitur aestimatio debita ministris Ecclesiae. Qui tamen numerus testium modò non est in usu, minorque sufficit. Deinde iure civili seu Caesareo in testamentis apertis requiruntur quinque testes, in obsequiis septem, & in codicillis quinque: eò quòd testamentis plures sint insidiatores, quam in criminalibus, & testator mortuus non possit mentem suam interpretari. Quod tamen apud nos similiter non est in usu.

In nonnullis casibus requiritur plures.

Porro ut duo testes bene probent, quatuor sunt necessaria ex iure. Primum est, ut deponant iurati, ex c. *Nuper 51. de testibus*: quia non tam facile committitur perjurium, quam simplex mendacium: debent autem jurare, se dicturos omnem veritatem, nihil falsi immiscendo. Secundum, ut deponant de eodem facto; quia si quin non erunt coeactes, sed testes singulares. Debent igitur convenire in tempore, loco, specie delicti &c. Tertium, ut deponant, quod sensu externo id perceperint; ut quòd viderint occidentem, audiverint blasphemantem, ex *L. Sola 4. C. de testibus*: quia non possunt esse certi de facto alterius, nisi illud sensu externo perceperint. Unde si tantum ab alijs habeant, non plenè probant; sed tantum faciunt indicium ad inquirendum ab ijs, à quibus habent. Quartum, ut sint omni exceptione maiores, id est, contra quos nihil potest iure opponi, cur plena fides illis non sit adhibenda. Qui etiam vocantur testes idonei, & distinguuntur contra testes minus idoneos, id est, contra quos aliquid opponi potest, vel ex natura rei vel ex juris dispositione.

44. Quot requirantur ad sufficienter probandum.

Et quidem ex iure naturae omnes sunt idonei

45.

43.

In criminalibus requiruntur & sufficiunt *Herinx Sum. Theol. Pars III.*

Qui sint
testes non
omni excep-
tione ma-
iores.

idonei qui habent usum rationis. Ex jure autem positivo minus idoneus est, primò in causis criminalibus qui non est viginti annorum, quamquam dictum talis testis faciat indicium ad capiendam informationem.

Secundò jure Canonico repellitur mulier ob fragilitatem sexus & ingenii mutabilitatem. Tertio inimicus ejus, contra quem testimonium dicitur; qui etiam repellitur in criminalibus exceptis in quibus alii testes minus idonei admittuntur, ut in probanda simonia, hæresi &c. Quarto ascendentes & descendentes accusatoris, & collateralis; sed hi tantum usque ad quartum gradum. Quinto, domestici accusatoris. Sexto, infames infamiam juris; qualis est omnis, qui de aliquo crimine est damnatus. Septimò, perjurus. Octavo, socius criminis, qui tamen in multis etiam admittitur, ut idoneus testis. Nondò, persona inops & vilis, de qua potest esse suspicio perversionis.

46.
Duo obser-
vanda cir-
ca hujus-
modi testes.

Advertenda insuper sunt duo. Primum, quod quamquam testis minus idoneus non probet semiplenè, faciat tamen aliquod indicium, quod junctum alijs sufficit ad torturam, nisi repellatur ob subjectionem & reverentiam quam debet accusato, ut si sit servus vel filius. Secundum est, testes minus idoneos admitti tamquam idoneos, quando delictum est commissum eo tempore vel loco, ubi copia testium idoneorum haberi nequit, ut in campo, silva, noctu &c. Item, si alter testium est valde dignus fide, potest supplere defectum, qui est in altero minus idoneo, ita ut simul efficiant plenam probationem.

47.
An testis ad
restitutionem
tenetur, si nolit
testari.

Petes, an teneatur testis ad restitutionem damni emergentis, si legitimum testimonium subterfugiat aut detrectet? Resp. Neg. si id faciat ante iudicis præceptum aut legitime intimatam citationem, cum præceptum non liget, antequam legitime intimetur. Immo probabiliter, etsi eo intimato fugat vel fraude se subtrahat; uti Plures docent. Eò quòd non satis constat ex hujusmodi præcepto aut citatione nasci obligationem justitiæ, & non solius obedientiæ similis virtutis, qui enim non comparet, potius inobediens & contumax, quam injustus apparet. Vide *Lugo d. 39. s. 1.* Aliud esset, si fallum testando esset alteri causa damni; ut patet.

Vel falsum
testatur.

Q U Æ S T I O I V.

De Reo & Advocato.

48.
Quid re-
quiratur, ut
reus legiti-
mè interro-
getur, &
veritatem

VARIA circa reum observanda sunt. Primò quæ obligatio fatendi veritatem. Quæ prærequirit, ut iudex legitime interroget. Ad hoc autem necesse est, ut iudex sit legitimus, nec in sua jurisdictione impeditus, procedatque servato juris

ordine, quæ præexigit semiplenam probationem aut indicia æquivalentia. Unde prius reo (idemque est de teste cum proportionem) constare debet de probatione vel indicijs contra ipsum ostentis ej meritis causæ. Ac proinde iudici non legitimo, vel non legitime interrogati, vel donec de legitima interrogatione constet, non tenetur respondere aut veritatem fateri. Iudex enim non habet potestatem interrogandi, donec hæc conditiones adsint, & reo fiant satis manifestæ, qui alias est in possessione juris ad honorem & bona sua. Quòd si etiam juridica interrogatio procedat ex falsa præsumptione delicti, v. g. an exierit ex tali domo strictè enle, quando exijt quidem (& scit idem semiplenè probatum) non tamen factò delicto, sed ob aliam causam, potest juxta *D. Thomam, Soto, Sayro, Diana* & alios, reus negare, eò quòd iudex tunc non interroget juridice, nisi ex falsa præsumptione, cujus falsitate cognita interrogare non possit.

Dubium est apud Doctores, an reo, non offensæ ei probatione contra ipsum, possit à iudice deferri juramentum calumniæ. Quod continet sequentia. Primò, quòd putet se bonam causam tueri. Secundò, se interrogatum à iudice veritatem dicendum. Tertio, non adhibiturum scilicet fallas probationes. Quarto, se non prorogaturum litem fraudulenter. Quintò, se nihil contra legis prohibitionem promississe, vel promissurum alicui causæ litis. Resp. verius esse, quòd sic, uti relato *Navarro, Soto, Sanchez*, tenet *Lugo d. 40. s. 1. n. 13.* contra *Lessium*, quem citat. Eò quòd juramentum hoc solum respiciat confessionem veritatis, quando & quomodo fuerit, reus postea legitime interrogandus, non autem confessionem veritatis hic & nunc; respiciat quoque causam justam, quatenus reus non faciendo bonam causam defendit, quoulque ei constet de probatione contra ipsum sufficienti ad legitimam interrogationem.

An autem quoties juridice, seu legitime reus interrogatur, teneatur fateri veritatem, est quæstio satis notabilis. In qua communis & securior doctrina *D. Thomæ, Caserani, Soti, Navarri, Covarruvias* & aliorum, quos citat & sequitur *Lessius c. 31. dub. 3. n. 12.* asserit teneri, etiam si foret morte plectendus. Eò quòd iudex legitime interroget & mandet reo, ut fateatur veritatem, cum potestate exigendi ab ipso juramentum; adeoque in reo sit reciproca seu correlativa obligatio respondendi veritatem.

Excipiunt tamen *Petrus Navarra, Rodriguez*, aliique gravissimi Doctores (quorum sententiam non improbabilem censet *Lessius, Malderus, Villalobos, Portel* & alii passim, ac valde probabilem & in praxi omnino securam, præsertim in causis capitalibus, censet *Lugo d. 40. s. 1. n. 15.* si timeatur,